

Selvitys

KANAVANSUUN, MUSTOLAN ja MUUKONNIEMEN KOULUJEN sekä LUUKKAAN TILAN

rakennuksista

Raportti 29.4.2016

**Selvitystyö Ahola
FM Teija Ahola**

**Tilaaja:
Lappeenrannan kaupunki**

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	3
1.1	Toimeksianto.....	3
1.2	Kohteet	3
1.3	Työmenetelmät	3
1.4	Aikaisemmat selvitykset	4
1.5	Kaavat ja suojelutavoitteet.....	5
2	MAALAISKANSAKOULUISTA.....	8
3	KOULUJEN KOHDEKUVAUKSET	14
3.1	Muukonniemi.....	14
3.2	Kanavansuu	17
3.3	Mustola	21
4	LUUKKAA, MAATILA.....	26
5	KOhteet KAUPUNKIKUVASSA JA KULTTUURIHISTORIALLISTEN KOhteina	35
5.1	Muukonniemi.....	35
5.2	Kanavansuu	36
5.3	Mustola.....	37
5.4	Luukkaa, maatila	38
6	LÄHTEET	39
	Liitteet	

Kansikuva: Muukonniemen koulun julkisivu.

1 JOHDANTO

1.1 Toimeksianto

Selvityksen Kanavansuun, Mustolan ja Muukonniemen koulujen sekä Lauritsalan Luukkaan tilan rakennuksista laati FM Teija Ahola Lappeenrannan kaupungin Teknisetöiden/kaavoituksen toimeksiannosta, yhteyshenkilönä kaavoitusarkkitehti Matti Veijovuori.

Rakennushistoriallinen selvitys laadittiin kohteiden uudelleenkäytön suunnittelun perusselvitykseksi. Kaikki kiinteistöt ovat Lappeenrannan kaupungin omistuksessa. Rakennuksia hallinnoi teknisen toimen tilakeskus ja tontteja/maa-alueita teknisen toimen kiinteistö- ja mittaustoimi.

Toimeksiantona oli tehdä yleispiirteiset kuvaukset kohteiden historiasta, muutosvaiheista ja nykytilasta sekä arvoista. Tulokset raportoitiin yhtenä raporttina, jonka pohjalta voidaan harkita tarkempien rakennushistoriaselvitysten tarpeellisuutta.

1.2 Kohteet

Kanavansuun, Mustolan ja Muukonniemen koulut ovat toimineet alun perin Lappeen pitäjän kansakouluina. Kohteista vanhin on Mustola, jossa koulutoiminta käynnistyi 1890-luvulla. Kanavansuun koulu perustettiin 1911 ja Muukonniemi 1923. Kaikissa kohteissa vanhat kansakouluina toimineet puurakennukset on rakennettu ennen 1930-lukua. Jokaisen koulun pihapiirissä on myös moderni lisärakennus 1900-luvun jälkipuolelta. Koulut ovat alakoulujen käytössä siihen asti, kunnes uusi Pontuksen koulu valmistuu vuoden 2017 alussa.

Luukkaan tila on vuosisatoja asuttu vanha maatilakokonaisuus Lauritsalan keskustan tuntumassa. Tila siirtyi vuonna 1984 kaupalla Lappeenrannan kaupungin omistukseen. Rakennukset on vuokrattu.

1.3 Työmenetelmät

Inventoinnin maastotyöt tehtiin koulujen osalta 25.2.2016 ja Luukkaan tilalla käytiin 29.4.2016. Valmis raportti luovutettiin 2.5.2016. Kohteiden tietoja päivitettiin myös Etelä-Karjalan museon selainpohjaiseen Kioski-sovellukseen (rakennus-inventointitietokanta).

Selvitys sisältää perustiedot kohteen (rakennuspaikan ja rakennusten) historiasta ja kuvauksen kohteen visuaalisista ja fyysisistä ominaispiirteistä sekä lähiympäristöstä. Kohteissa ei arvioitu sisätilojen säilyneisyyttä, muuten kuin mitä eri aikojen piirustuksista ja korjaustiedoista on pääteltävissä. Arkistoselvitystä tehtiin kaupunginarkistossa säilytettävien vanhimpien piirustusten osalta. Selvitys sisältää myös katsauksen kansakoulurakentamisen historiaan sekä erityisesti Lappeenrannan alueen koulurakentamiseen ja vanhojen puukoulujen säilyneisyyteen.

Inventointitietojen raportoinnissa lähtökohtana on kootun tiedon alkuperän ja sen pohjalta tehdyn arviointiprosessin tarkistettavuus. Tiedot lähteenä käytetystä kirjallisuudesta, arkistomateriaalista ja valokuvista löytyvät raportin lähdeluettelosta. Selvitys vastaa perusinventointia, jota täydennettiin rakennustyyppitarkastelulla.

Kyseessä ei ole rakennushistoriaselvitys. Rakennuksen nykytilasta raportoidut tiedot perustuvat paikan päällä tehtyihin havaintoihin ja haastattelutietoihin.

Johtopäätökset inventoitujen kohteiden historiallisista ja ympäristöllisistä tunnuspiirteistä sekä niiden kulttuurihistoriallisesta merkittävydestä perustuvat selvityksessä esitettyihin tietoihin.

Tilaajalle luovutettiin raportti (word ja PDF) ja valokuva-aineisto (jpg) sähköisessä muodossa. Inventointilomakkeet löytyvät Etelä-Karjalan museon selainpohjaisesta sovelluksesta (KIOSKI).

1.4 Aikaisemmat selvitykset

Valtakunnalliset inventoinnit

Museoviraston päivittämä inventointi valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista ympäristöistä (RKY) on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi kulttuuriympäristöjen osalta 1.1.2010 alkaen.

- o **Kanavansuun koulu** sisältyy valtakunnallisesti merkittäväksi luokiteltuun rakennettuun kulttuuriympäristöalueeseen: *Kaukaan teollisuusympäristö sekä Kanavansuun ja Mälkiän asuntoalueet*.

Valtioneuvosto teki 5.1.1995 periaatepäätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä. Päätös perustui maisema-alue työryhmän mietintöön vuodelta 1992: Osa I Maisemanhoito ja Osa II Arvokkaat maisema-alueet (AM). Vuonna 2014 valmistui Etelä-Karjalan valtakunnallisesti arvokkaiden maaseudun maisema-alueiden päivitysinventointi.

- o Kohdekoulut ja Luukkaan tila eivät sisälly valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-aluekokonaisuuksiin.

Maakunnalliset inventoinnit

Etelä-Karjalan maakuntaliiton toimesta on kulttuurihistoriallisten ympäristöjen inventointeja tehty seutu/maakuntakaavoja varten. Viimeisin maakunnallisesti merkittävien maisemien ja rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointi valmistui 2008.

- o **Luukkaan tila** sisältyy maakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi luokiteltuun alueeseen: *Lauritsalan funkiskeskusta ja Luukkaan alue*.

Etelä-Karjalan maakunnallisesti arvokkaiden maaseudun maisema-alueiden päivitysinventointi tehtiin vuosina 2013–14 osana edellä mainittua ympäristöministeriön vuonna 2010 käynnistämää valtakunnallisesti arvokkaiden maaseutu-alueiden päivitysinventointihanketta.

- o Kohdekoulut ja Luukkaan tila eivät sisälly yhteenkään päivitysinventoinnissa maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltuun maisema-alueeseen.*

* = Lappeenrannasta inventoitu aluekokonaisuus ”Saimaan kanava ympäristöineen” ei täyttänyt maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kriteereitä. Saimaan kanava on mukana valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinnissa.

Paikalliset inventoinnit

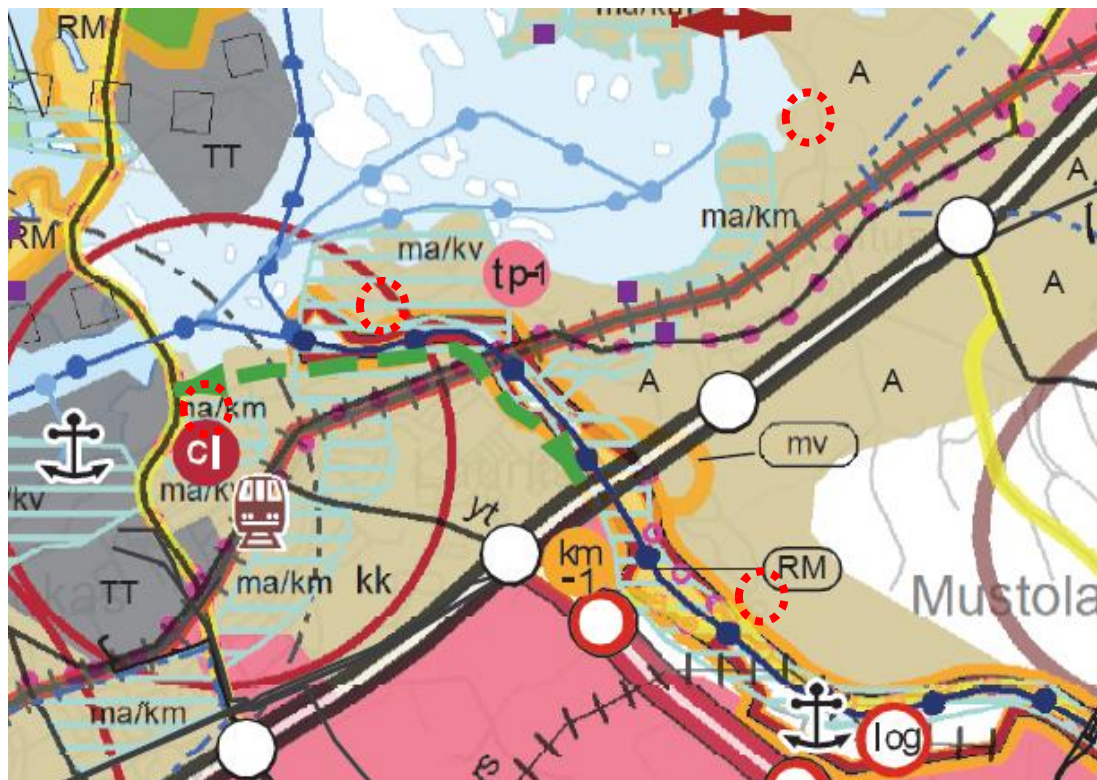
Kanavansuun, Muukonniemen ja Mustolan koulut on inventoitu viimeksi 2005 Etelä-Karjalan museon teettämässä EU-rahoitteisessa inventointihankkeessa.

Mustolan ja Muokonniemen koulut on alustavasti arvioitu paikallisesti merkittäviksi. Kanavansuun koulun valtakunnallinen merkittävyys tulee kohteen sisältymisestä valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY). Inventoinneissa koulurakennuksille annettu alustava arvoluokitus *1/3 tarkoittaa, että kohteella on arvioitu olevan arkkitehtonisia, rakennusperinteeseen liittyviä ja rakennushistoriallisia arvoja.

1.5 Kaavat ja suojelutavoitteet

Maakuntakaava

Etelä-Karjalan maakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriössä 21.12.2011.

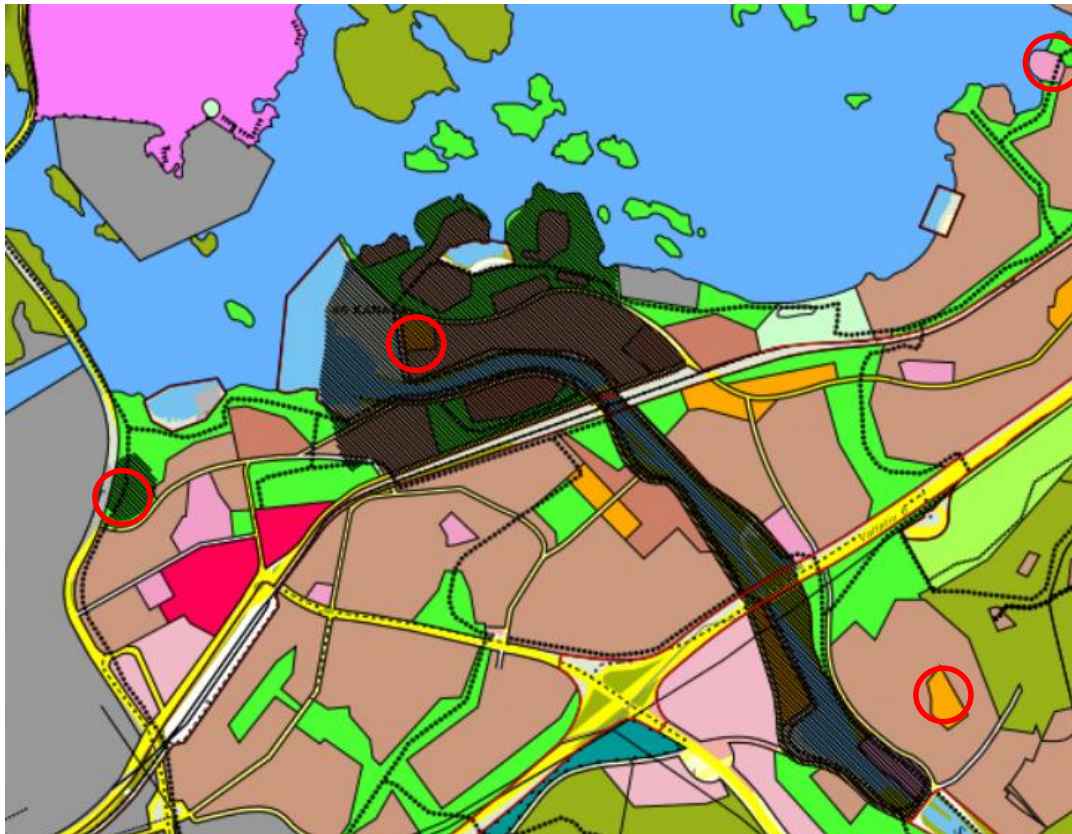
Kanavansuun koulu jää alueelle, joka on osoitettu maakuntakaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (ma/kv 11 Kaukaan teollisuusympäristö sekä Kanavansuun ja Mälkiän asuntoalueet, 200 ha). ”Merkinnän osoittamilla osa-alueilla ei ole metsänhoidollisia rajoituksia, mutta osa-alueille sijoittuvat taajamien läheiset sekä maisemallisesti tärkeät metsäalueet tulisi käsitellä alueen kulttuuriarvot säilyttäen. Alueilla, joilla on osa-aluemerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, päämaankäyttömuodon määrittelee aluevarausmerkintä. Lisäksi aluetta koskee suunnittelumääräys: ”Osa-alueen maankäytön ja toimenpiteiden suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien historiallisten rakennusten ja merkittävien rakennettujen ympäristöjen säilyminen. Yksityiskohtaisemmassa uudis-

ja täydennysrakentamisen suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen soveltuminen arvokkaaseen ympäristöön.”

Luukkaan maatilakokonaisuus jää alueelle, joka on osoitettu maakuntakaavassa maakunnallisesti merkittävaksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (ma/km 26 Lauritsalan funkkiskeskusta ja Luukkaan alue, 22,6 ha). ”Merkinnän osoittamilla osa-alueilla ei ole metsänhoidollisia rajoituksia, mutta kohdealueille sijoittuvat taajamien läheiset sekä maisemallisesti tärkeät metsäalueet tulisi käsitellä alueen kulttuuriarvot säilyttäen. Alueilla, joilla on osa-aluemerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, päämaankäyttömuodon määrittelee aluevaraus merkintä.” Lisäksi aluetta koskee suunnittelumääräys: ” Osa-alueen maankäytön ja toimenpiteiden suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen soveltuminen arvokkaaseen ympäristöön.”

Yleiskaavat

Kohdekoulut ja Luukkaan tila sijaitsevat yleiskaava-alueella, jossa on voimassa Keskustaajaman yleiskaavan tarkistus vuodelta 1999 (kv 25.10.1999) ja vireillä kaavahanke: Keskustaajaman osayleiskaava 2030 itäinen osa-alue.

Kohteet on merkitty kaavakarttaan punaisin renkain. / Keskustaajaman yleiskaavan tarkistus 1999 © Lappeenrannan kaupunki.

Muukonniemen koulu sijaitsee julkisten palvelujen ja hallinnon alueella (PY), muut koulut jäävät lähipalvelujen alueelle (PL).

Luukkaan pihapiiri sijaitsee virkistysalueella (V), jota koskee RL:n 124 a §:ään perustuva määräys: 1) Alueella ei sallita virkistyskäyttöä vaikeuttavaa tai maisemakuvaa tai biologian opetuskohteita turmelevaa puiden kaatamista, kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä tai muuten näihin verrattavaa toimenpidettä. 2) Vesistöä tai peltoaukeaa rajaavan puuston avohakkuuta ei sallita 50 metrin reunavyöhykkeellä. Suositukset: Alueen metsät on hoidettava puistometsinä. Alueen pellot on hoidettava viljeltyinä tai niittyinä.

Luukkaan tila ja Kanavansuun koulu ovat lisäksi osa kulttuurihistoriallisesti merkittävää ympäristöä, jota koskee RL:n 135 §:ään perustuvat määräykset: 1) *Rakentamisen on tyyliältään ja sijainniltaan sopeuduttava ympäristöön.* 2) *Kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakenteet on säilytettävä.* 3) *Maisemallisesti merkittävät puut ja istutukset on säilytettävä.* Suositus: *Pellot on hoidettava viljeltyinä tai niittyinä.*

Asemakaavat

Kohteista vain Kanavansuun ja Mustolan koulut sijaitsevat asemakaava-alueella. Mustola on voimassa olevassa asemakaavamuutoksessa (26.6.1975) opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialuetta (YO). Sama merkintä koskee Kanavansuun koulua alueella voimassa olevassa asemakaavamuutoksessa (10.11.1989).

Lisäksi molemmat Kanavansuun vanhoista puukoulurakennuksista on osoitettu suojeltaviksi rakennuksiksi (sr): *Rakennusta ei saa ilman pakottavaa syytä purkaa. Korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksien historiallisesti arvokas ja ympäristön kannalta merkittävä luonne säilyy. Milloin rakennuksessa on aiemmin suoritettu rakennustoimenpiteitä tämän pyrkimyksen vastaisesti, on rakennus korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjattava entistään tai muuten rakennukseen ja ympäristöön soveltuvalla tavalla. Rakennusta korjattaessa on katsottava, että rakennukselle ominaiset yksityiskohdat ja käytetty materiaali säilytetään, taikka niiden laatu entisöitäessä otetaan huomioon.*

Erityislait

Kohteena olevia kouluja ja Luukkaan tilaa ei ole suojeltu lailla rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010).

2 MAALAISKANSAKOULUISTA

Luvussa tarkastellaan maalaiskansakoulurakentamisen kehityslinjoja yleisesti sekä erityisesti Lappeenrannan alueella. Taustoitetaan kohdekoulurakennusten mahdollisia arvoja joko tyypillisyyden, harvinaisuuden, ainutkertaisuuden tai alkuperäisyyden näkökulmasta.

Kansakoulujen rakennushistoriaa

Koululaitos laajeni, kun vuonna 1866 annettiin maalaiskansakoulujen perustamisen mahdollistava asetus kansakouluista. Varsinaisen kansakoulun muodosti neljaluokkainen yläkansakoulu, joka vakiintui maaseutujen koulutyypiksi. Kaupunkikansakoulujen normaalimuodoksi tuli kaksiluokkainen alakansakoulu ja neliluokkainen yläkansakoulu.¹ Vuonna 1866 kansakouluasetus jätti kansakoulujen perustamisen maaseudulla vapaaehtoiseksi. Seuraava 1898 annettu asetus ylempien kansakoulujen perustamisen edistämisestä Suomen maalaiskunnissa velvoitti kunnat jakamaan alueensa koulupiireihin ja perustamaan niihin kansakouluja. Piirijakoasetus on tulkittu eräänlaiseksi välivaiheeksi yleisen oppivelvollisuuden toteutumisessa.²

Aluksi kansakoulut toimivat usein vuokratiloissa tai ne rakennettiin jonkun vanhan rakennuksen hirsitavarasta. Uuteen kehitysvaiheeseen kouluarkkitehtuuri tuli kouluhallituksen perustamisen jälkeen, 1869. Jos koulun rakentamiseen ja ylläpitoon saatiin valtionapua, oli rakennettava tilava koulutalo, jossa oli luokkahuone, kahden huoneen ja keittiön asunto opettajalle sekä tiettyjä ulkorakennuksia.³ Vanhat tupakoulurakennukset muistuttivat aikansa asuinrakennuksia. Vuosisadan loppupuolella kouluhallitus julkaisi kouluista mallipiirustuskokoelman, jonka avulla haluttiin taata sekä koulurakennusten edullisuus ja toiminnollisuus että tekninen ja rakennustaiteellinen taso.

Kansakoulujen rakentaminen ja ylläpitäminen on ollut eräs kaikkein tärkeimpiä kunnallisen itsehallinnon piiriin kuuluvista tehtävistä. Kunnan toimesta ja kouluhallituksen valvoessa uusien kansakoulujen rakentaminen laajeni voimakkaasti etenkin itsenäisyyden ajan ensimmäisinä vuosikymmeninä. Merkittävänä syynä oli yleisen oppivelvollisuuden säätäminen Suomeen 1921. Kuusivuotisesta kansakoulusta tuli yleinen pohjakoulu. Kaupungeille annettiin viisi vuotta aikaa panna oppivelvollisuuslaki toimeen, maaseudut saivat aikaa lain toteutukseen 16 vuotta.⁴

Rakentamista edisti 1920-luvun taloudellinen nousukausi. Pikaisen rakennustarpeen tyydyttämiseksi julistettiin useita koulurakennusten tyyppipiirustuskilpailuja.⁵ Maalaiskylälle rakennetun kansakoulutalon ulkoarkkitehtuuri alkoi saada oman julkista rakennusta muistuttavan ilmeensä, joka usein varsinkin puukouluissa oli koristeellisen romanttinen, mutta kuitenkin kullakin aikakaudella suosittua rakennustyyliä mukaileva (1900-luvun alussa kertaustyylistä jugendiin, 1920-luvulla klassismi). Viime sotien jälkeen puu koulujen rakennusmateriaalina korvautui tiilellä, ja koulurakennuksen ikoniksi yleistyi monikerroksinen rapattu harjakattoinen kivikoulu.

Maalaiskansakouluja varten julkaistuja mallipiirustuskokoelmia⁶:

1892 Mallipiirustuksia kansakoulurakennuksia varten maalla, ns. Stenbäckin kokoelma (Stenbäck, Asp, Yl.rak.ylihallitus)

1904 Yrjö Sadeniemi Rakennushallitus: väliaikaiset mallipiirustukset

1907 Piirustuksia maalaiskansakoulujen rakennuksiin, Taidetta kouluihin -yhdistys

1910 Maalaiskansakoulujen rakennuspiirustuksia. Yrjö Sadeniemi.

1915 Svenska Folkskolans Vänner

1922 Piirustuksia maalaiskansakoulujen rakennuksiin teemana "kansanomaisen vaatimattomuus" (eri suunnittelijoita)

1930-luvulla Suomalaisen kansakoulun ystävät ry:n kokoelma

1950 Maalaiskuntien liiton tyyppisarja

Ensimmäinen suomalainen mallipiirustuskokoelma maalaiskansakouluja varten, nk. Stenbäckin kokoelma, julkaistiin vuonna 1892. Siinä esiteltiin yksikerroksisia, nikkarityyliä vaatimattomasti mukailevia puurakennuksia, joiden ulkoseinissä oli pysty- ja vaakasuuntainen laudoitus. Useimmissa koulumalleissa oli veistosali. Opetustilojen ikkuna-alan tuli olla noin 1/6 lattia-alasta, ja ikkunat tuli suunnata siten, että sisälle saataisiin runsaasti luonnonvaloa, luokkahuoneissa ei kuitenkaan oikeanpuoleiselle pitkälle seinälle. Riittävän tuuletuksen varmistamiseksi luokkahuoneisiin suositeltiin nk. terveysikkunoita. Eteisessä tuli olla ikkuna ja lämmitysuuni. Lämmityslaitteiksi suositeltiin pönttöuuneja, joiden kautta hoituisi myös ilmanvaihto. Eteisessä ja luokkahuoneissa tuli käyttää mieluiten pariovia ja seinät tuli verhota höylätyllä ponttipaneelilla 1,5 m korkeuteen. Seinät ja lattia oli maalattava öljymaalilla. Lattiaan kelpasi myös pigmentoitu vernissa.⁷

Uusi, arkkitehti Yrjö Sadeniemen laatima kokoelma ilmestyi vuonna 1910 ja johti tunnusomaisen koulumallin yleistymiseen: "Sadeniemen kouluissa" oli harjakatto ja korkea ullakko, lautavuoraus, suuret ikkunat ja ikkunoiden ja ovien vuorilautoihin keskittyvä detaljointi. Miesopettajien asunnossa piti olla leivinuunilla varustettu keittiö ja kolme huonetta, naisopettajille riitti kaksi huonetta. Rakennustöiden valvojiksi alettiin edellyttää vakinaisesti palkattua rakennusmestaria.⁸

Yleisen oppivelvollisuuslain voimaantuminen muutti koulurakennuksiin sovellettavia vaatimuksia, minkä vuoksi kouluhallitus julkisti kesäkuussa 1921 piirustuskilpailun ajanmukaisten mallipiirustusten aikaansaamiseksi maalaiskansakoulujen rakennuksia varten. Kilpailun tuloksena kouluhallitus teetti neljät täydelliset rakennuspiirustukset ja aineluettelot neljää eri koulumuotoa varten, eli yhteensä kuuteentoista eri ratkaisuun (lisäksi peilikuvaratkaisut). Nämä neljä eri koulumuotoa olivat: alakoulu, naisopettajan yläkoulu ja alakoulu, miesopettajan yläkoulu ja alakoulu, mies- ja naisopettajan yläkoulu ja alakoulu. Vuonna 1922 julkaistu vihkonen esitti pienin kuvin perusratkaisut, jonka pohjalta piirustusten sinikopiot saattoi tilata kouluhallituksesta. Koulu- ja opettajarakennusten piirustusten lisäksi kokoelma sisälsi talousrakennuksien piirustukset.⁹ Kokoelmaan valittujen piirustusten tekijöitä olivat arkkitehdit Malmström & Tikkanen, arkkitehdit Borg, Sirén & Åberg, arkkitehdit Jussi & Toivo Paatela, arkkitehti Bertil Liljeqvist, arkkitehti Arvo Hänninen sekä arkkitehti Gunnar Taucher. Kaikki kokoelman koulutalot olivat tyyliltään pelkistetyn klassistisia (pystylautavuoraus, symmetriaan pyrkivä julkisivusommittelu, harjakatot, 1- tai 2-kerrosta, isoissa keskiosaan liittyvä matala siipiosa/tai -osia). Näihin aikoihin kouluhallituksessa arkkitehtina työskennellyt Toivo Salervo laati kouluista ja niiden talousrakennuksista sekä tyyppi- että yksilöllisiä piirustuksia.

Etelä-Karjalan kouluhistoriaa inventointitietojen pohjalta

Lappeen pitäjän ensimmäinen koulu perustettiin 1878. Tämä Taikinamäen kansakoulu rakennettiin kirkkoherran pappilan vanhasta päärakennuksesta kaupungin rajalle, silloisen Savonlinnantien, nykyisen Koulukadun varrelle. Pitäjän kouluverkoston perustaminen alkoi varsinaisesti 1890-luvulla, jolloin perustettiin Kaukaan (1896), **Mustolan (1896)** ja Siparin (1897) yksityiset kansakoulut. Seuraavan vuosisadan alkupuolella, ennen vuonna 1922 voimaan astunutta oppivelvollisuuslakia perustettiin seuraavat 17 Lappeen pitäjän kansakoulua: 1901 Haapajärvi, Kärki ja Pulsa, 1903 Simola, 1904 Kansola, 1906 Juvakka ja Vainikkala, 1908 Ropo (Rutola), 1909 Korkea-aho, 1910 Rikkilä, **1911** Kasukkala, **Lauritsala** ja Lavola, 1912 Purala ja 1913 Luukkala sekä vielä 1920 Lempiälä ja Partala. Vuonna **1923** aloittanut Muukkolan eli **Muukonniemen** koulu oli pitäjän 25. kansakoulu. Tämän jälkeen perustettiin vielä seitsemän kansakoulua vuoteen 1934 mennessä.¹⁰

Kohdeluettelo nykyisen Lappeenrannan kaupungin alueelta inventoiduista koulurakennuksista:

Etelä-Karjalan inventointitietokantaan (KIOSKI) on tallennettu tietoja 62:sta nykyisen Lappeenrannan kaupungin alueella sijaitsevasta opetusrakennuksesta. Mukana on siis myös kuntaliitosten myötä osaksi kaupunkia tulleiden Lappeen, Lauritsalan, Joutsenon ja Nuijamaan kouluja.

Inventointiaineisto sisältää viisi ennen vuotta 1900, kuusi ajalla 1900–1917 ja kaksitoista ajalla 1918–1930 rakennettua **puukoulua**.

Koulu	Vuosi
Lönnrotin koulu	1888, 1907
Nuijamaan koulu	1892 (Nuijamaa)
Mustola	1896 (Lappee)
Sipari	1897 (Lappee)
Korvenkylä	1898 (Joutseno, ei kuvaa)
Pulsa	1901(Lappee)
Simola	1903 (Lappee), mallip.
Jänhiälä	1900-luvun ap. (Joutseno)
Kanavansuu	1911 (Lappee)
Rikkilä	1911 (Lappee), Nieminen Sadeniemeä mukaillen
Nevala	1913 (Joutseno)

(tiedot vuotta 1917 nuoremista puukouluista löytyvät KIOSKI-inventointitietokannasta / Etelä-Karjalan museo)

INVENTOITUJA PUUKOULUJA 1800-LUVULTA LAPPEENRANNAN KAUPUNGISSA

Lappeenrannan Lönnrotin koulu, 1888 Wald. Backmansson; 1908 Rakennusmestari Edvard Jaakkola (Wiwi Lönn). / E-K museo

Räihän koulu 1892, laaj. 1939. /E-K museo

Siparin koulu, 1897, laaj. n. 1901-02, ei suunnittelijätietoa. / E-K museo

Lappeenrannan kaupungin vanhimmat puukoulurakennukset ovat inventointitietojen mukaan 1880- ja 1890-luvuilta. Näistä vanhin on kaupungin rakennuttama Lönnrotin koulu. Muutamat 1800-luvulta säilyneet (=inventoidut) maalaiskansakoulut ovat Räihän koulu (Nuijamaa) ja Siparin koulu (Lappee) sekä kohteena oleva Lappeen **Mustolan vanhempi koulu (1893-96)**.

Kuva: Mustolassa on rakennushistoriallisesti arvokas kahden puukoulun kokonaisuus. Koulut edustavat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkuvuosien puuarkkitehtuuria ja julkista rakentamista, molemmat ulkoasultaan tyyllisesti hyvin säilyneinä. Vanhemman suunnittelijana mainitaan Saimaan kanavalla työskennellyt insinööri O. Schultz, joka on suunnitelmassaan ottanut mallia Stenbäckin laatimista koulujen mallipiirustuksista vuodelta 1892.

INVENTOITUJA PUUKOULUJA AJALTA 1900-1917 LAPPEENRANNAN KAUPUNGISSA

Lappeen Palsa 1901-02, korotettu 1907, ei suunnittelijatietoa. / E-K museo.

Lappeen Simolan koulu 1903, ratamestari Wallenius, mallipiirustusten pohjalta. /E-K museo

Lappeen Rikkilän koulu 1911, Nieminen, Y. Sadeniemen mallipiirustuksia mukaillen. / E-K museo

Joutsenon Honkalahden koulu 1913, Y. Sadeniemi: tyyppi nro 9. / E-K museo

Viime vuosisadan alussa maaseudun kansakouluja rakennettiin valtionhallinnon ohjauksessa; taloudellisella tuella vaikutettiin suunnittelun laatuun. Uusista mallipiirustuskokoelmista suosituksi tuli etenkin Sadeniemen kokoelma, mutta myös vanhempaan Stenbäckin piirustuksiin pohjautuvia kouluja rakennettiin.

Kuva: Kanavansuun eli entisen Lauritsalan vanhempi koulu (1911) on poikkeuksellisen autenttisenä säilynyt Yrjö Sadeniemen mallipiirustuksen mukaan rakennettu koulu.

ESIMERKKEJÄ INVENTOIDUISTA 1918–1930 RAKENNETUISTA PUUKOULUISTA
LAPPEENRANNAN KAUPUNGISSA

Lempiälän koulu, 1922, ei suunnittelijatietoa.
/ Minna Pesu 2005. E-K museo

Hanhijärven koulu, 1925, Y. A. Hagberg
/ Elina Lyijynen 2005. E-K museo

Tirilän koulu, 1926, Y. A. Hagberg.
/ Elina Lyijynen 2005. E-K museo

Vilkjärven koulu, 1929, Y.A. Hagberg.
/ Katariina Pennanen 2005. E-K museo

Yleisen oppivelvollisuuden astuttua voimaan 1922 alkoi vilkas koulujen rakentamisvaihe. Lappeenrannan seudulla (ml. liitetyt kunnat) kunnat tilasivat kansakoulujen piirustuksia etenkin Viipurin läänin maanviljelysseuran rakennusmestarina toimineelta rakennusmestari Y. A. Hagbergilta sekä helsinkiläiseltä Kansakoulujen piirustustoimistolta,¹¹ jotka mukailivat suunnitelmissaan kouluhallituksen teettämiä mallipiirustuksia.

Kuva: Muukonniemen koulu (1923) ja Kanavansuun nuorempi koulurakennus (1928) ovat tyyliltään klassistisia, kuten useimmat 1920-luvun puukouluista. Kaukaan tehdasrakennuksia ja työväen asuntoalueita suunnitelleen arkkitehti W. G. Palmqvistin suunnittelema Kanavansuun koulutalo edustaa yksilöllistä suunnittelua. Muukonniemen koulu, joka on yksi monista kouluhallituksen arkkitehdin Toivo Salervon samantyylisistä kookkaista puukouluista, erottuu koristeellisuudellaan muista Lappeenrannan seudun samanaikaisista koulutaloista.

3 KOULUJEN KOHDEKUVAUKSET

3.1 Muukonniemi

Kohde: MUUKONNIEMEN KOULU
Osoite: Muukonniementie 88
Käyttöhistoria: Kansakoulu
Valm.vuosi: 1923-24
Rakennuttaja: Lappeen kunta
Suunnittelija: Arkkitehti Toivo Salervo, 1923

LÄHTÖKOHTA 1923		TILANNE 2016
TYYPPI	maalaiskansakoulu, puutalo	tyhjiään sisäilma-ongelmien vuoksi
hahmo	kompakti keskiosa ja matalat siivet	ennallaan, ei laajennuksia
RUNKO	hirsirunko	ennallaan
KATTO	auma- ja harjakatto, umpiräystäät	ennallaan
vesikate	saumapelti	saumapelti
JULKISIVUT	uusklassistiset	eheä
seinät	pysty peiterimalauditus	ennallaan
		vaakalauditus jälkeensä seinän alaosaan
sokkeli	lohkokivi	ennallaan
ikkunat	puu, 2-kert, SU-aukeavat	ennallaan
ulko-ovet	puu, lasiaukolliset / paneeli	ennallaan
detaljit	6- ja 8-ruutuiset ikkunat	
	sisäänkäyntien katokset koristeellisin oviaukoin	ennallaan
	katosten ristikkokaiteet	ennallaan
	uusklassistiset ikkunat, suorat vuorilaudat kolmiopäätyotsikot	ennallaan
	lapeikkunat	ennallaan
	julkisivun ikkunasommitelma	ennallaan
VÄRITYS		
katto	[maalaamaton]	sinkkipelti/harmaa
seinät	vaaleat (mahd. keltaiset)	okrankeltainen
detaljit	valkoinen	valkoinen / vihreä

Historia¹²

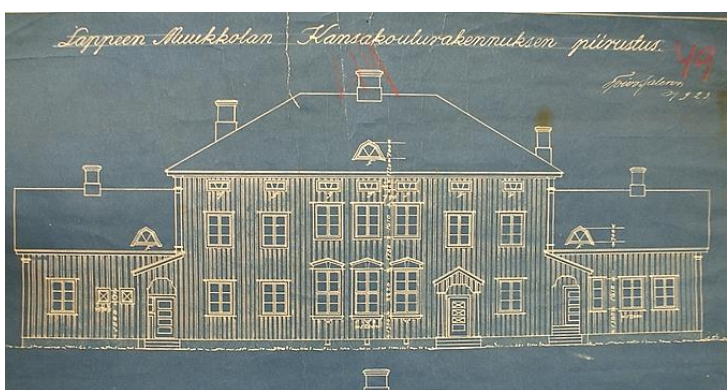
Lappeen kunnan saaristoalueelle Lampo-, Utra- ja Hirvisaareen syntyi teollisuuden myötä paljon asutusta. Ennen oman koulun perustamista Muukonniemeen kävivät saaren oppilaat hakemassa oppia Mustolan ja Lauritsalan kouluista. Vuonna 1920 perustettiin Muukonniemen koulupiiri. Koulun johtokunta kokoontui ensimmäisen kerran 23.1.1923 ja hyväksyi arkkitehti Toivo Salervon kolmiopettajaisen koulun rakennuspiirustukset; – *Vuosina 1918–1944 Salervo toimi kouluhallituksen arkkitehtina ja tuolta ajalta ovat kaikki hänen tunnetuimmat työnsä, jotka ovat pääasiassa koulurakennuksia.* – Koulutontti ostettiin talollinen Antti Penttilältä. Kivijalan teko annettiin Wille Hämäläisen urakaksi ja puurakenteet urakoi Juhana Ruokonen. Koulutyö alkoi 28.9.1923 koulurakennuksen ollessa vielä keskeneräinen. Vihkiäisjuhlaa vietettiin 27.1.1924. Valmistuttuaan Muukonniemessä oli Lappeen 23. ja tuolloin myös suurin koulu. Vuonna 1929 oppilaita oli 180 ja 1937 koulun kirjoissa oli 205 oppilasta. Vuonna 1948 kouluun perustettiin viides opettajan virka. 1980- ja 1990-luvuilla oppilasmäärä liikkui sadan molemmin puolin. Tämän vuosikymmenen puolella vanha puukoulu jäi tyhjilleen sisäilmaongelmien takia.

Korjaushistoriaa:

Opettajan asunnon laajentaminen toisen kerroksen koillispäädyssä 1960-luvulla.¹³ LVI-remontin yhteydessä n. 1967 kouluun tuli vesikeskuslämmitys.¹⁴

Julkisivumuutos, pystylaudituksen vaihtaminen vaakalauditukseen ikkunoiden alapuoliselta osin; tehty 1900-luvun loppupuolella (1965 otetussa kuvassa pystylauditus vielä ehjä).

Koulurakennuksen molemmat päädyt, entiset asunnot, muutettiin normaaleiksi perusluokiksi 1998.

Piirustus: Toivo Salervo, 1923.

Kuvat: Muukkonniemen koulu

Muukonniemen koulun pihapiirin muut rakennukset

Kuva: Koulun talousrakennus on arkkitehti Toivo Salervon suunnittelema (tyyppipiirustus). Aitta-, karjasuoja-, ulkokuone- ja puuliiterirakennus on hirs- ja lautarunkoinen, perustettu kivipilareille ja verhoiltu rimalaudoituksella. Pitkän rakennuksen keskellä on poikkisiipi. Kate on saumattua peltiä. Ovissa on koristeellinen panelointi (vinoneliö). Poikkisiiven neliruutuisten ikkunoiden rivi vinoneliökoristein toimii katseenvangitsijana. Osaan ovista on tehty kamanaikkuna.

Kuva: Uusi pieni ranko-rakenteinen saunarakennus rakennettiin rantaan rak.mestari V. M. Rehulan 1955 laatimilla piirustuksilla. Vanha sauna on purettu pumppaamon pohjoispuolelta. Kuvassa etualalla näkyy betoninen, satulakattoinen pumppaamo.

Kuva: Pihapiiriin kuuluu myös vuonna 1997-98 rakennettu betoniperustainen, puurunkoinen, pystylaudoituksella vuorattu sali- ja luokkarakennus, johon tuli myös väestösuoja. Pulpettikattoisen rakennuksen suunnitteli arkkitehti Jaakko Vatanen, sisustuksen ja värityksen rakennusarkkitehti Seija Nuutinen-Kuikka, molemmat Lappeenrannan kaupungin tilakeskuksesta.

3.2 Kanavansuu

Kohde: KANAVANSUUN KOULU 1

Osoite: Tukkimiehenkatu 1 Suolavuorentie 20

Käyttöhistoria: Kansakoulu

Valm.vuosi: 1911

Rakennuttaja: Lappeen kunta

Suunnittelija: arkkitehti Yrjö Sadeniemi, tyyppipiirustus

Pääurakoitsija:

LÄHTÖKOHTA 1911		TILANNE 2016
TYYPPI	maalaiskansakoulu, puutalo	Kanavansuun ala-aste
hahmo	pitkä, harjakattoinen, keskisii	ennallaan
RUNKO	hirsirunko	ennallaan
KATTO	harjakatto, katkaistu kattolinj	ennallaan
vesikate	päre	palasaumapelti
JULKISIVUT	jugend	ennallaan
seinät	vuoraamaton, nurkkalaudat	pysty peiterimalaudoitus leveillä, profiloiduilla nurkkalautoilla
sokkeli	lokokivi	ennallaan
ikkunat	puu, 2-kert., SU-aukeavat	ennallaan
ulko-ovet	puu, lasiaukolliset	ennallaan
detaljit	sisäänkäyntien katokset	ennallaan
	ikkunat ja koristeleikatut vuorilaudat "Sadeniemen tyyppiä" (jugend)	ennallaan
		leveä jalkalista, profiloitu
VÄRITYS		
katto	?	musta
seinät	?	okrankeltainen
detaljit	?	valkoinen / vihreä

Kuva: Vuonna 1911 valmistunut Lauritsalan kansakoulu on arkkitehti Yrjö Sadeniemen suunnittelema tyyppikouluja.

Kohde: KANAVANSUUN KOULU 2

Osoite: Tukkimiehenkatu 1 Suolavuorentie 20

Käyttöhistoria: Kansakoulu

Valm.vuosi: 1928

Rakennuttaja: Lappeen kunta

Suunnittelija: arkkitehti W.G. Palmqvist

LÄHTÖKOHTA 1928		TILANNE 2016
TYYPPI	maalaiskansakoulu, puutalo	
hahmo	ristipäätyinen	ennallaan
RUNKO	hirsirunko	ennallaan
KATTO	harjakatto, aumakattoinen ristipääty	ennallaan
vesikate	?	saumapelti
JULKISIVUT	uusklassistinen	ennallaan
seinät	pysty peiterimalauditus	ennallaan
	leveät nurkka- ja seinäpilasterit ja jalkalista	ennallaan
sokkeli	säännölliset lohkokivet	ennallaan
ikkunat	puu, 2-kert., SU-aukeavat	ennallaan
ulko-ovet	puu, lasiaukolliset	ennallaan
detaljit	sisäänkäyntien katokset	ennallaan
	8-, 10 ja 15-ruutuiset ikkunat	ennallaan
	suorat vuorilaudat, kapea palkisto	ennallaan
	tympanon-aiheinen portaali	ennallaan
	pyöreät kamaikkunat	ennallaan
	ovissa polvekekoristelista	
VÄRITYS		
katto	?	sinkkipelti
seinät	?	ruskea
detaljit	?	valkoinen / v.vihreä

Kuva: Vuonna 1928 valmistunut koulutalo sijaitsee pihan alareunassa, jyrkänteen reunalla.

Historia¹⁵

1) Kanavansuun koulutontin vanhin koulurakennus valmistui vuonna 1911 Lappeen pitäjään Lauritsalan kansakoulu -nimisenä. Tontin ja rakennushirret lahjoitti alueella sahausta harjoittava Aktiebolaget T. & J. Salvesen. Rakennus on säilyttänyt hyvin Yrjö Sadeniemen suunnitteleuille koulurakennuksille (tyyppipiirustukset) tunnusomaiset tyylipiirteet ja hahmon eli jugendia edustavat pieniruutuiset ikkunat koristeleikatuin vuorilaudoin sekä pitkänomaisen, poikkisiivellä ja katkaistulla kattolinjalla varustetun kokonaishahmon.

2) Toinen tontin koulurakennuksista valmistui käyttöön vuonna 1928. Sen suunnitteli arkkitehti W. Palmqvist.¹⁶ - *Samaan aikaan, 1920- ja 30-luvuilla, Telakanmäelle rakennettiin arkkitehti W. G. Palmqvistin suunnittelema asuntoalue Kaukaan sahan (entisen Salvesenin saha) työntekijöille. Autenttisuusarvoja on myös 1920-luvun puukoululla, joka sen lisäksi omaa paikallishistoriallista merkittävyyttä edustaen tehtaalle paljon suunnitelleen arkkitehti W. G. Palmqvistin vaikutusta alueen rakennetun ympäristön luonteeseen.*

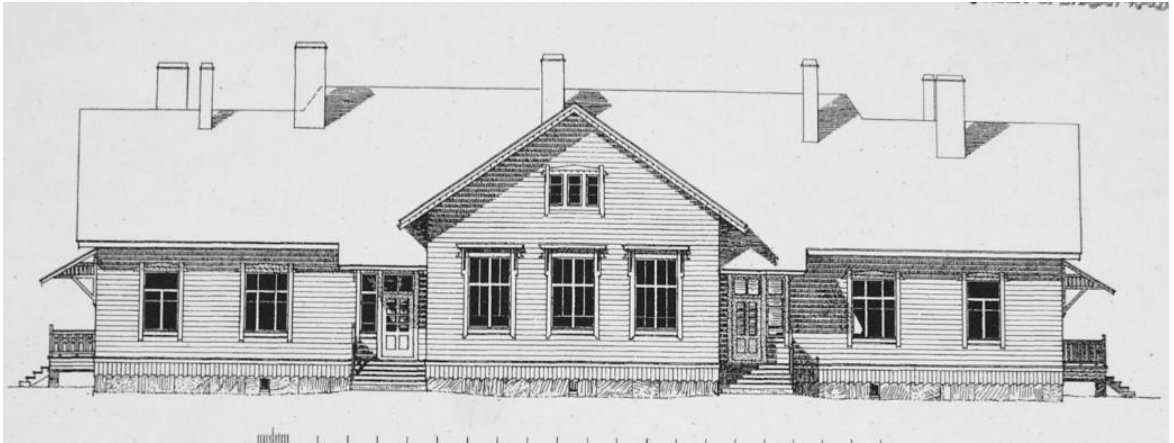
Korjaushistoriaa:

Ei laajennuksia. Julkisivuremontit ovat olleet luonteeltaan ylläpitäviä.

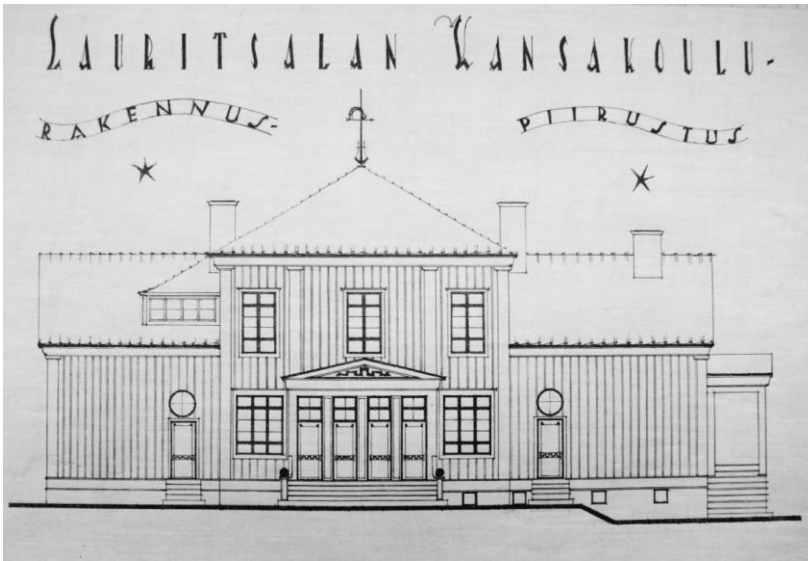
Toista oppilaseteistä laajennettiin väliseinää purkamalla 1938.¹⁷

*Vuonna 1953 suoritetussa kauppalan kiinteistöjen tarkastuksessa ehdotetaan täyskorjausta kumpaankin koulurakennukseen ja saunaan.*¹⁸

1920-luvun koulurakennus varustettiin keskuslämmitys-, vesi- ja viemärijohtolaitteilla 1964.¹⁹

Kuva: Kahden opettajan kansakoulu -mallipiirustus, arkkitehti Yrjö Sadeniemi. LKA.

Kuva: Kolmikerroksinen koulutalo. W. G. Palmqvistin laatima julkisivupiirustus vuodelta 1927. Rakennukseen tuli kolme asuntoa, kaksi luokahuonetta, voimistelusalja ja veistosali. LKA.

Kuva: 1920-luvun koulun takafasadi.

Kuva: Ylätalon takafasadi.

Kanavansuun koulun pihapiirin muut rakennukset

Koulutontilla on kahden vanhan puukoulun lisäksi moderni liikuntasalirakennus, vanha saunarakennus ja maakellari (segmentinmuotoinen, betonitiilestä muurattu julkisivu korokereunuksella). Lisäksi vuonna 1928 rakennetun puukoulun vieressä on pieni pulpettikattoinen, vaakalaudoitettu piharakennus. Sen sijaan edellisessä inventoinnissa mainittu (ei valokuvaa) hirsirunkoinen, harjakattoinen piharakennus (1938; lunetti-ikkunat, peltikate), jonka ulkovaoraus oli tehty helmipontista vaakaan, on purettu 1990-luvulla liikuntasalirakennuksen tieltä.

Kuva: Saunarakennus lienee tehty vanhimman koulurakennuksen kanssa samoihin aikoihin. Hirsirunko on verhoiltu rimalaudoituksella levein jalka-, nurkka- ja kerroslistoin. Kapeat ja korkeat ikkunat ovat kuusiruutuiset (nyt suojattu levyllä). Sisäänkäynti on päädyssä ja ovi pystypaneloitu, vesikate on saumattua pelti.

Kuva: Pihapiirissä sijaitseva liikuntasalirakennus on rakennettu 1990-luvulla. Puurunkoisessa rakennuksessa on loiva harjakatto, yhtenäinen vaakalautavuoraus ja betonisokkeli.

3.3. Mustola

MUSTOLAN KOULU 1

Osoite: Mustolankatu 34

Käyttöhistoria: Kansakoulu

Valm.vuosi: 1896

Rakennuttaja: Lappeen kunta

Suunnittelija: Kanavan insinööri Oskar Schultz (mallina Stebäckin kokoelma 1892)

LÄHTÖKOHTA 1896		TILANNE 2016
TYYPPI	maalaiskansakoulu, puu	Pontuksen koulu, Mustolan toimipiste
hahmo	pitkä, T-pohja	ennallaan
RUNKO	hirsirunko	ennallaan
KATTO	harjakatto	ennallaan
vesikate		saumapelti
JULKISIVUT		
seinät	[oletus: alkuun hirsipinnalla, paitsi tasakerran yläpuolinen osa]	vaakalaudoitus nurkka-, jalka-, otsa ja pystyjakolistoin
	rimalaudoitus tasakerran yläpuolella	ennallaan
sokkeli	lohkokivi	ennallaan
ikkunat	puu, 2-kert., SU-aukeavat	ennallaan
ulko-ovet	peiliovet	ennallaan [oletus]
detaljit	[oletus, että samanlaiset kuin nyt]	T-karmilliset ikkunat, kolmio-otsikko
	kiilaharjaiset ullakkopäätyjen ikkunat (tyypilliset)	ennallaan
	pieni umpikuisti [näkyv pohjapiirustuksessa]	ennallaan [oletuksena ovien pieli- ja kamaikkunat]
VÄRITYS		
katto	?	musta
seinät	?	ruskea
detaljit	?	valkoinen / harmaa

Huom! Kaupunginarkistossa ei ole koulurakennuksen julkisivupiirustuksia.

Kuva: Vanhin Mustolan kouluista on 1800-luvun lopun kertaustyylinen hirsirakennus, jossa sisäänkäynnit kaakkoispäädyn asuinhuoneistoon ja oppilaseteiseen ovat vierekkäin matalassa osassa ja kaksi luokkahuonetta vierekkäin rakennuksen luoteispäädyn vinkkelissä.

Kohde: MUSTOLAN KOULU 2
 Osoite: Mustolankatu 34
 Käyttöhistoria: Kansakoulu
 Valm.vuosi: 1903
 Rakennuttaja: Lappeen kunta
 Suunnittelija: rakennusmestari D. A. Larick

LÄHTÖKOHTA 1903		TILANNE 2016
TYYPPI	maalaiskansakoulu, puu	
hahmo	pitkänomainen, harjakatto	ennallaan
RUNKO	hirsirunko	ennallaan
KATTO	harjakatto	ennallaan
vesikate	päre	saumapelti
JULKISIVUT		
seinät	[oletus: alkuun hirsipinnalla, paitsi tasakerran yläpuolinen osa pystylaudoitusta]	pysty - vaaka -pysty-laudoitus kerros- ja jakolistoin
sokkeli	lohkokivi, kuistissa rapattu tiili	ennallaan
ikkunat	puu, 2-kert., SU-aukeavat	ennallaan
ulko-ovet		puu, pystypaneeli
detaljit	[kuisti lieenee 1900-luvun alkupuolelta]	kookas umpikuisti vinoneliöikkunoin
	[oletus, että samanlaiset kuin nyt, luokkahuoneiden osalta mahdollisesti suurennettu]	T-karmi-ikkunat, vanha puitejako vaihteleva
VÄRITYS		
katto	?	musta
seinät	?	okrankeltainen
detaljit	?	valkoinen / ruskea

Huom! Kaupunginarkistossa ei ole vanhan koulurakennuksen julkisivupiirustuksia.

Kuva: Vanhan pohjapiirustuksen (ei vuotta, sinikopio) mukaan kuisti on ollut pienempi ja talon kaikki ikkunat samankokoisia eli luokkahuoneiden suuret ikkunat tehty mahdollisesti hieman jälkeinpäin. Talo on säilynyt tyyllisesti.

Historia²⁰

Mustolan koulu aloitti yksityisenä. Kansakoulutontti erotettiin 1896 Hartikkalan kylän Hakalinin talosta (nro:a 17) ja merkittiin 1897 maarekisterin Mustolan kansakoulu -nimisenä tilana. Kanavan insinööri Oskar Schultzin suunnittelema vanhin koulurakennus valmistui 1896 hyväntekeväisyys- ja lahjavaroin. Lisärakennus rakennettiin 1903, tuolloin kuntaan oli perustettu koulupiirit, jotka saivat kansakoulujen perustamista ja rakentamista varten kannatusapua kunnalta. Vuonna 1931 tehtiin suunnitelma Mustolan kansakoulun urheilukentästä. Kolmannen koulurakennuksen piirustukset (P. Maijanen 5.7.1960 ja 14.4.1961) hyväksyttiin kouluhallituksessa toukokuussa 1961.

Korjaushistoriaa:

Kansakoulussa tehtiin perusparannusluontoinen korjaus- ja laajennustyö 1952–53.²¹ Rakennustyö tehtiin hyväksytyjen piirustusten ja työselitysten mukaan sekä Kouluhallituksen rakennusohjeita noudattaen.

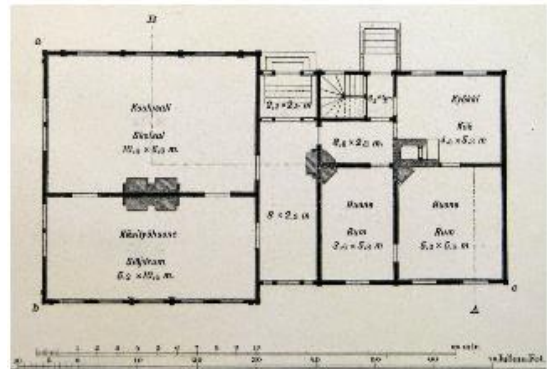
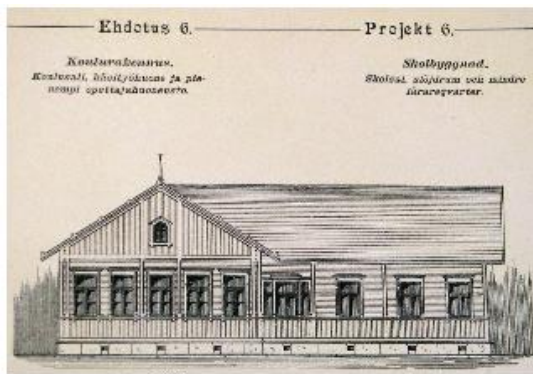
*Vuonna 1953 suoritettua kauppalan kiinteistöjen tarkastuksessa ehdotetaan pikkukorjauksia vanhassa osassa opettajan asunnossa ja porraskäytävässä. Todettiin myös uudessa osassa veistosalin lattian korjauksen tarpeellisuus.*²²

Keskirakennuksen eli vanhimman koulun nykyinen betoniportaikko tehty jälkeenpäin, vanhat portaat nousivat suoraan ovien eteen.

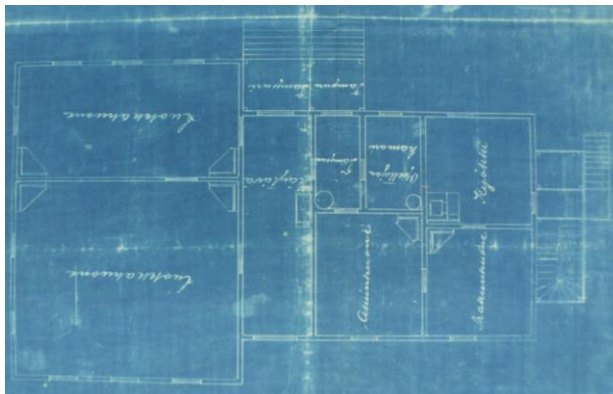
Uuden koulun rakentamisen yhteydessä vedettiin LVI-putkistot myös vanhimpaan koulurakennuksessa (lämmitysmuodoksi vesikeskuslämmitys). Samaan aikaan rakennuksissa tehtiin sähkötöitä.²³ Rakennukseen jätettiin vanhoja pönttöuuneja.

Ns. alarakennuksen asuinhuoneisto muutettiin vuonna 1980 koulun ruokalaksi.

Rakennusten julkisivuremontit ovat olleet luonteeltaan ylläpitäviä. Vanhimman puukoulurakennuksen julkisivuissa on näkyvissä rapistumista. Rakennus jäi vajaat kymmenen vuotta sitten tyhjilleen sisäilmaongelmien vuoksi.

Kuvat: Mustolan ensimmäisen koulun suunnittelussa käytettiin vuonna 1892 julkaistuun Mallipiirustuksia kansakoulurakennuksia varten maalle -kokoelmaan kuuluvaa tyyppipiirustusta numero 6, jossa oli koulusalin lisäksi "käsiyöhuone ja pienempi opettajahuoneisto". Kokoelman piirustukset perustuivat yleisessä kilpailussa palkittujen arkkitehtien Josef Stenbäckin ja G. E. Aspin piirustuksiin, joista rakennushallituksessa koottiin osaksi muuttamatta ja osaksi muutoksilla kouluhallituksen hyväksymä mallipiirustuskokoelma.²⁴ / Koulurakennuksen mallipiirustus (julkisivu, pohja) 1890-luvulta.

Kuva: Mustolan vanhimman, 1896 valmistuneen puukoulun pohjapiirustus.

Kuva ylhäällä:
Mustolan
keskirakennus
(1896).

Koulujen huone-
tiloissa on vanhat
sisään-ulos -
aukeavat ikkunat.

Ullakon ikkuna.

Kuva: Mustolan
ylärakennus valmis-
tui 1903. Edustaa
paikallista rakennus-
mestarisuunnittelua.
Talo on säilynyt
tyylillisesti.

Mustolan koulun pihapiiriin muut rakennukset

Kuva: Samaan pihapiiriin vanhojen puukoulujen kanssa valmistui 1962 *lisärakennus*, johon tuli kaksi luokkahuonetta (toinen voimistelu- ja käsityöluokkana), opettajien huone, varastotiloja, keskuslämmityshuone ja opettajan asuinhuoneisto. Rakennus on alkuperäisessä asussaan. Siinä on loiva harjakatto, harmaa mineriitti-levyvuoraus ja betonisokkeli. Ikkunat ovat pääasiassa jaottomia, takajulkisivun ikkunoissa on tuuletusluukut. Pääovet ovat lakattuja, lasiaukollisia puuovia, joissa on pyöreä puinen vedin.

Kuva: Keltaisen koulurakennuksen päädyssä, penkereessä on maakellari, samanlainen kuin Kanavansuun koulun pihapiirissä. Seinä on muurattu betonitiilistä.

Edellisen inventoinnin jälkeen hävinneet rakennukset

Tuhopoltto: Pienessä 1940-luvulla rakennetussa *talousrakennuksessa* oli varastoja ja käymälät. Rankorakenteisessa harjakattoisessa rakennuksessa ulkovuoraus oli tehty helmipontista vaakaan. Kate oli huopaa.

Purettu: Viimeisin *saunarakennus* oli myös 1940-luvulta (urakkasopimus v:lta 1948, piirtänyt rak.mest. O. Autere). Rankorakenteisessa puurakennuksessa oli harjakatto ja betoninurkkaharkot, verhous peiterimalaudoitusta ja kate betonitiiltä. Ovesa oli vinoneliöpanelointi ja kaksinkertaiset ikkunat keskijaollisia.

4 LUUKKAA, MAATILA

Kohde: ISO-LUUKKAAN TILA, PÄÄRAKENNUS

Osoite: Luukkaankatu 6

Käyttöhistoria: Maatilan päärakennus ja talousrakennukset

Valm.vuosi: 1800-luku, peruskorjaus 1921

Rakennuttaja: yksityinen

TYYPPI	talonpoikaistalo	asutokäytössä
hahmo	pitkänomainen, harjakattoinen	ennallaan
RUNKO	hirsirunko	ennallaan
KATTO	harjakatto	ennallaan
vesikate	päre /betonitiili	suoraprofiilipelti (2003)
JULKISIVUT		
seinät	vuoraamaton	1920-luvulta: pystyrimalaudoitus leveillä jalka-, nurkka- ja kerroslistalla
sokkeli	luonnonkivi + laasti	1920-luvulta: tasakerran yläpuolella pystyлаudoitus tasasaumalla
ikkunat	puu, 2-kert., SU-aukeavat	ennallaan?
ulko-ovet		1920-luvulta [oletus]; otsikossa hammaslista
kuisti		uudistettu 1900-l jälkipuolella
detaljit		kahdella poikkipäädylä varustettu umpikuisti
		T-karmilliset ikkunat, pokissa yksi jakolista
		ennallaan [oletuksena ovien pieli- ja kamaikkunat]
VÄRITYS		
katto	?	punainen
seinät	?	okrankeltainen
detaljit	?	valkoinen (i), ruskea (o)

Kuva: Luukkaan tilan päärakennuksen kevyesti klassistiset tyylipiirteet ovat 1920-luvun uudistuksesta. Tämän jälkeen on taloon vaihdettu ulko-ovet ja vesikaton materiaali betonitiilestä peltiin.

Historia²⁵

Luukkaan tila on vanha maatila, joka sijaitsee Lauritsalassa Luukkaansalmen sillan ja Kaukaan tehtaiden kupeessa. Alue kuuluu Luukkalan kylään (447). Kylän asutushistoriaa on selvitetty vanhojen karttojen pohjalta vuonna 2014 laaditussa Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueen historiallisen ajan muinaisjäännösten inventoinnissa (Antti Bilund, Mikroliitti Oy). Selvityksen mukaan oli vuoden 1767 verollepanokartassa Luukkalan talo sijaitsevan rannan lähelle. Kirkonkirjoissa (lastenkirja 1788–1795) Luukkalasta mainitaan Luukkaan rustholli. Isossajaossa Luukkalan kylässä oli vain yksi talo, 1 Luukas. Talon tontti on isojakokartassa (1830–50-luku) merkitty muutamia kymmeniä metrejä itään paikasta, johon talo on merkitty verollepanokartassa. Tontti sijaitsee nyt kumpareella jonkin verran kauempana rannasta kuin vanha talonpaikka. Tällä paikalla talo sijaitsee edelleen. Vanha talonpaikka on jäänyt Vehkataipaleentien ja siitä länteen erkaantuvan Puuportintien alle.

Tilaa, kooltaan tuolloin 202 ha, omisti 1920-luvulta lähtien P. F. Luukas. Talo oli ollut isännän suvulla useita sukupolvia. Tilan mailla oli harjoitettu maatilatalouden lisäksi pienimuotoista höyrysahausta (edelliset omistajat). Toiminta loppui jo ennen 1900-luvun alkua seudun teollistumisen seurauksena. Vuosina 1908–1958 tilan halki kulki ilmarata, jonka avulla Lauritsalan sahalla kuljetettiin sahausjätettä polttoaineeksi Kaukaan tehtaille. Lauritsalan kauppa osti P. F. Luukkaan perikunnalta noin 85 ha maata Luukkaanrinteeltä keskustaajaman osan laajennusmaaksi 1950-luvulla. Petter Luukkaan omistusaikana 1960-luvulla tila oli kooltaan 134,59 ha. Lappeenrannan kaupunki osti tilan perikunnalta vuonna 1984, jonka jälkeen rakennukset ovat olleet vuokralla. Jäljellä olevat pellot ovat nyt joutomaana, viimeksi ne olivat hevoslaitumina. Päärakennus on asuntokäytössä, muut kylmävarastoina. Ylläpitokorjausten laiminlyönti näkyy ulkorakennusten rapistumisena, mm. kiviseinien pullistumina ja liikkumisina, hirsien kosteusvaurioina.

Kuva: Luukkaan talouskeskus vuonna 1964. Kuvaan ruksattu rakennukset, joita ei pihapiirissä enää ole. Myös inventoinnissa mainittu viljankuivaamo on purettu. Päärakennus ja aitat 1800-luvulta, navetan kiviosat 1900-luvun alkuvuosilta. / Pekka V. Virtanen, Etelä-Karjalan museo.

Luukkaan pihapiirin rakennukset

Pihapiiriin kuuluu päärakennuksen ja saunan lisäksi useita perinteisiä maatalon talous- ja varastorakennuksia, kuten navetta-talli (karjakeittiö, maitohuone ja rehuvara), puuvara, kolme aittarakennusta ja kellari. Lohkokivinavetta, 40 lehmälle, valmistui 1900, sisustettiin 1906 (navetassa vesijohto). Samaan aikaan rakennettiin kolmen karsinan sikala kivistä (nähtävästi pieni kivirakennus, jonka seinässä vl. 1909), ja vuonna 1928 valmistui betonitiilistä muurattu 150 kanan kanala. Kanala on sittemmin purettu, samoin aikaisemmassa inventoinnissa mainittu viljankuivaamo.

Kuva: Hirsinen päärakennus on valmistunut erään tiedon mukaan vuonna 1831. Ikka Kuivalaisen taidehistorian pro gradu -työstä (*Kaukas ja Palmqvist. W.G. Palmqvistin suunnittelemat Kaukaan tehtaan asuntoalueet, Hy 1999*) löytyneen kuvan mukaan W.G. Palmqvist on tehnyt Iso-Luukkaan tilan fasadiehdotuksen vuonna 1925, joka on osin toteutunut. Ehdotus poikkeaa hieman toteutuneesta mm. kuistin tyylin osalta, mutta on pääpiirteittäin yhtenevä rakennuksen nykyisen asun kanssa.

Kuva: Luukkaan talouskeskus 1960-luvulla. / Lauritsala-seuran valokuvat. LKA.

Kuva: Päärakennusta vastapäätä sijaitseva pitkäkkö, yksikerroksinen, avosolalla varustettu riviaitta, joka jakaa päärakennuksen ja navetan pihapiirit omiksi tiloikseen. Rakennuksen keskellä on läpikäytävä.

Kuva: Riviaittarakennuksessa on pariaitta ja hirsiväliköllä yhdistetyt kaksi omille nurkille salvottua aittaa.

Kuva: Kivinavettaan liittyy aumakattoinen katos, jossa katon tukipatsaat tukeutuvat kivimuuriin tai kivipilareihin. Etelä-Karjalassa ja etenkin Länsi-Saimaan pitäjissä oli oma erityinen navettatyypinsä ns. patsasnavetta, jossa hirsiselle karjarakennukselle suojana ollut katos lepäsi omilla nurkkapatsailla tai korkealla kivijalalla. Luukkaan karjarakennuskompleksissa on samoja piirteitä. Karjasuojien rakentaminen kivistä yleistyi 1800-luvun lopulla, sementtitiilinavetat sitten 1900-luvun keskivaiheilla.

Kuva: Navetta on muurattu kivikvaadereista (saumaus), yläosa on hirsirunkoinen (lyhyet nurkat). Kiviosassa ikkunoiden ja ovien yläreuna on kaareva. Navetan lounaisseinällä, oven ja ikkunan väliseen kiveen on kaiverrettu navetan rakennuttajien nimet ja vuosiluvut (1900, 1906, toinen nimistä P. F. Luukas).

Kuva: Navetan hirsirunkoiseen siipeen liittyvä kivistä muurattu (saumattu) karjasuoja vuodelta 1909. Rakennusten välissä on portaikko ylhäälle rakennettuun käymälään. Välikön maalattia on kivetty luonnonkivillä.

Kuva: Kivinavettaan nähten suorakulmassa sijaitsevan kookkaan hirsirakennuksen katto jatkuu katoksena. Takana näkyy pieni kivinen karjasuoja (1909).

Kuva: Kivinavetan seinät ovat kivimuurausta, hirttä ja lautta. Kivistä tehty siltä navetan ylisille on pitkän katoksen suojassa. Katosta kannattelevat puupylväät on vahvistettu vitaposkin.

Kuva: Kaksiosainen, hirs- ja lautarunkoinen, nurkkakiville perustettu puuvaja navetan vieressä. Peltikatto.

Kuva: Rapattu, betonitiilirunkoinen sauna on 1900-luvun puolelta. Päätykolmiot ovat lautta, harjakaton vesikate on saumattua peltiä. Terrassin kohdalla seinässä on kosteusvaurioita.

Kuva: Kaksikerroksinen, pitkänurkkainen, nurkkakiville perustettu aittarakennus on 1800-luvulta. Rakennus sijaitsee pihatien reunassa, mies- ja talouspihan ulkopuolella. Kate on aaltolevyä. Etelän- ja lännenpuoleiset seinät ovat haalistuneet ja ravistuneet (seinähirret ja nurkkasalvosten päät), myös kattolevyjä on irronnut.

Kuva: Punamullattu matalahko, pitkänurkkainen aittarakennus, jonka alla on kellari. Sijaitsee hieman pihapiirin ulkopuolella. Peltikatto. Eteläseinän hirsissä on lahovaurioita.

Kuva: maakellari, jonka etuseinä betonia (betonitiiltä), harjakatto. Sijaitsee "pikkuaitan" yhteydessä, sisäänkäynti aitan takana. Suullisen tiedon mukaan kellarin katto on romahtanut.

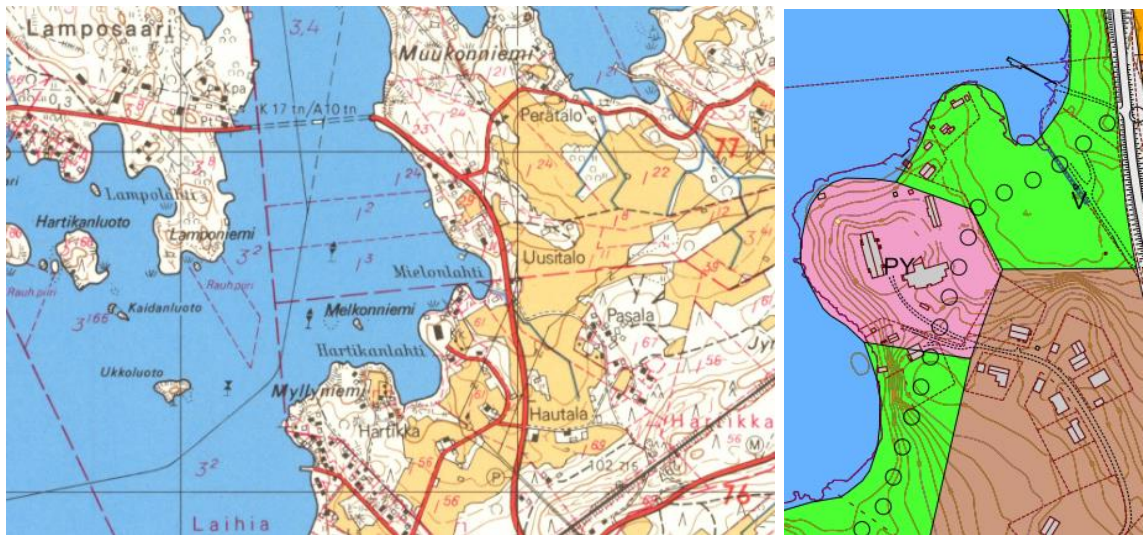
5 KOHTEET KAUPUNKIKUVASSA JA KULTTUURIHISTORIALLISTENA KOHTEINA

Luku sisältää inventointitietojen perusteella tehdyt tulkinnot kohteiden kaupunkikuvallisista ja kulttuurihistoriallisista arvoista.

5.1 Muukonniemi

Muukonniemen koulu sijaitsee Muukkolan kylässä, joka on Lappeen pitäjän vanhoja kyliä. Isossajaossa (1830-luku) kylään muodostettiin kolme maakirjataloa, myös vuoden 1767 kartassa kylään on merkitty samat kolme taloa.

Koulu on rakennettu rantakalliolle eikä aivan sen välittömässä läheisyydessä ole peltovyöhykkeellä sijaitsevia vanhoja talonpaikkoja. Niemen ohitse kulkee laivaväylä.

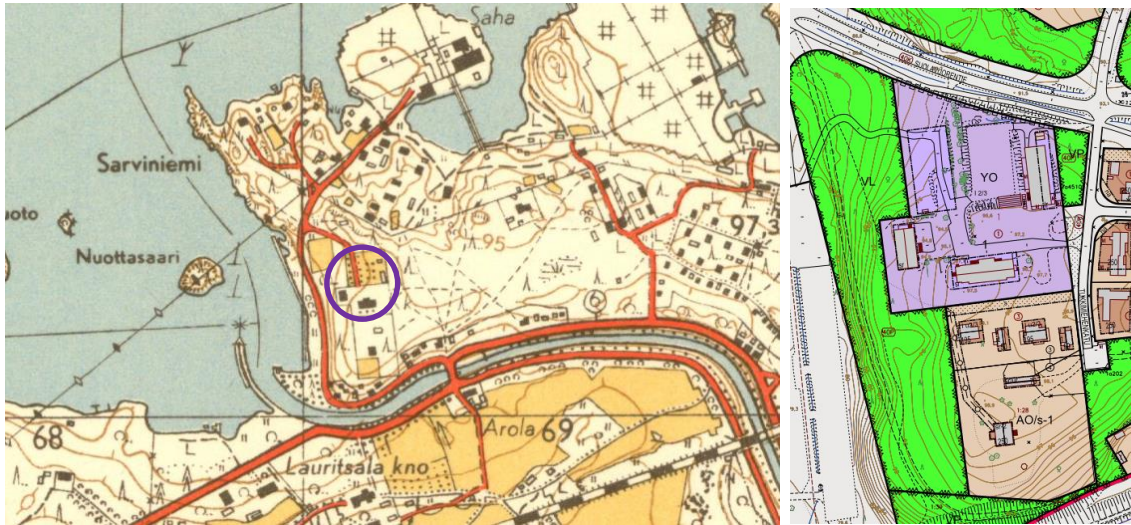
Kartat: Muukonniemen koulu sijaitsee pienellä Saimaaseen pistävällä niemellä.
/ peruskartta 1971 © MML; Ajantasa-yleiskaava © Lappeenrannan kaupunki (ei asemakaavaa)

Muukonniemen kookas koulurakennus sijaitsee pienellä niemellä, Suur-Saimaalta Lappeenrantaan johtavan laivaväylän varrella ja vaikuttaa erityisesti vesistön suuntaan. Vuonna 1924 perustettu koulu liittyy vuoden 1921 oppivelvollisuuslain toteutukseen. Kookas puukoulu on kartanotyylinen keskus- ja siipiosineen, ajalle tyypillisiä klassistisia mallikouluja koristeellisempi. Kouluhallituksen arkkitehdin Toivo Salervon suunnitteleman koulutalon kulttuurihistorialliset arvot liittyvät rakennuksen arkkitehtuuriin ja säilyneisyyteen, ja näistä syntyvään historialliseen todistusvoimaan.

5.2 Kanavansuu

Kanavansuun kaupunginosan asutus sai varsinaisesti alkunsa 1890-luvulla, kun Aktiebolaget T & J Salvesen rakensi Varkaansaareen sahan. Sahalla oli työväkeä enimmillään, 1920-luvun lopun nousukautena, jopa 770 henkilöä, joita varten yhtiö rakennutti asuntoja.

Saimaan kanavan suulla on Kaukaan virkailijoille ja työväelle suunniteltu yhtenäinen ja laaja asuntoalue 1920-1930 -luvulta sekä koulurakennukset (1911 ja 1920), paloasema (1925) ja urheilutalo (1919, 1926). Alueen vanhimmat rakennukset periytyvät Lauritsalan sahan ajoilta. Suuri osa Kaukaan tehtaasta rakennuttamista klassistisista rakennuksista on arkkitehti W.G. Palmqvistin suunnittelema.

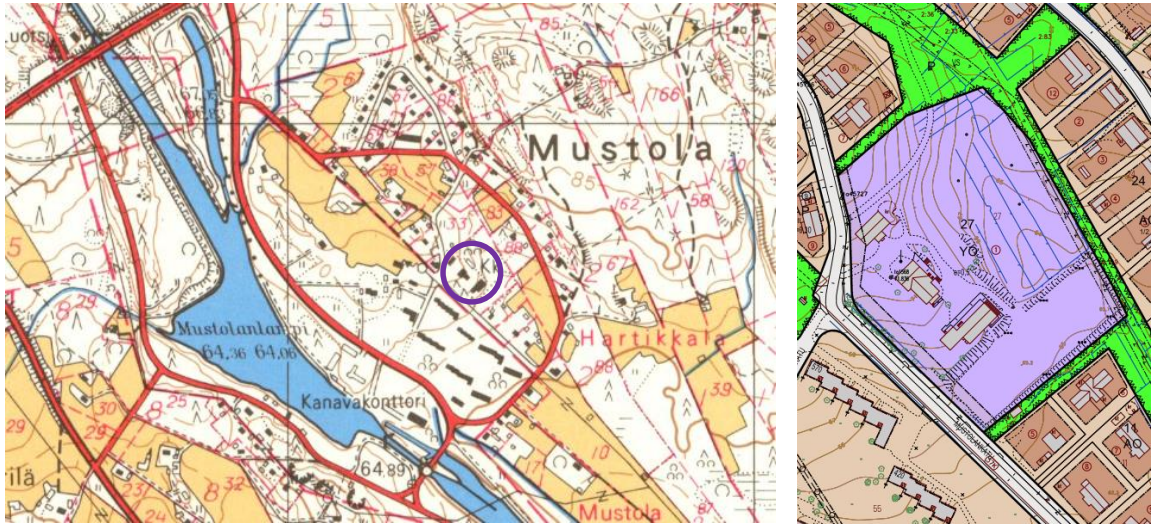
Kartat: Kanavansuun koulu sijaitsee Saimaan kanavan suulla, jyrkässä rinteessä, metsäisessä ympäristössä. Tontti rajautuu asuntoalueeseen ja alueen kokoojakatuun. Puutarhan paikalla on kenttä ja lisärakennus.

/ peruskartta 1951 © MML; Ajantasa-asemakaava © Lappeenrannan kaupunki

Kaksi vanhinta puukoulua muodostavat pihapiirin Saimaan kanavaan rajautuvan metsäisen mäen yläosaan. Rakennukset sisältyvät valtakunnallisesti merkittävään Saimaan kanavan ja Kanavansuun asuntoalueen rakennettuun kulttuuriympäristöön. Asuntoalueen näkökulmasta kookkaat puukoulut liittyvät kokoojakadun tasapainoiseen, kerrokselliseen kaupunkikuvaan, jonka jäsentyy 1920–30-luvuilla tehdastyöväestölle rakennettuihin puutaloryhmiin sekä moderneihin pien- ja rivitalokortteleihin, kuten 1999 pidettyyn asuntomessualueeseen. Koulujen, joista 1911 valmistunut edustaa keskusjohtoista ja 1928 valmistunut yksilöllistä koulusuunnittelua, kulttuurihistorialliset arvot liittyvät rakennuksen arkkitehtuuriin ja säilyneisyyteen, ja näistä syntyvään historialliseen todistusvoimaan. Erityisesti 1920-luvun koulun kohdalla lisäarvoa tulee suunnittelijasta, arkkitehti W. G. Palmqvistista, jolla on ollut merkittävä rooli tehdasyhdyskunnan rakennus- ja aluesuunnittelijana.

5.3 Mustola

Mustolan koulu on saanut nimensä kylän mukaan. Lappeen pitäjän vanhoihin kyliin lukeutuva Mustola kaavoitettiin 1955 asuntoalueeksi Lauritsalan kauppalan toimesta. Pientalovaltainen asutus on tasaisesti tiivistynyt kuluneiden vuosikymmenten aikana. Rakennuskanta on koulun ympäristössä ajallisesti kerroksellista. Mustolan aluetta halkoo Saimaan kanava.

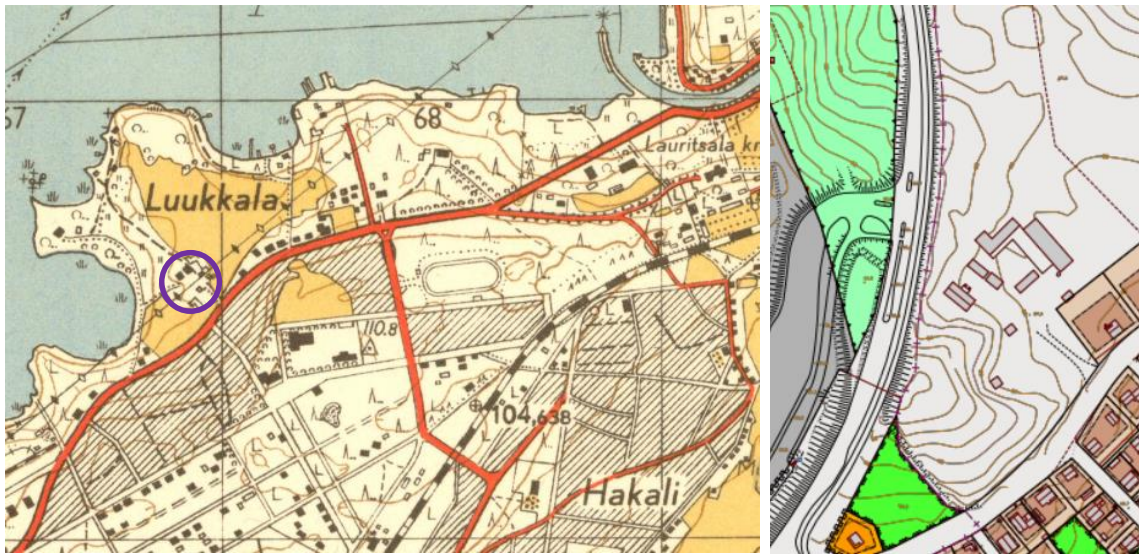
Kartat: Mustolan koulu sijaitsee Saimaan kanavan itäpuolella, pientalo- ja rivitaloasutuksen keskellä. Koulurakennukset ovat jyrkäkhön mäen yläreunassa. Vanhin koulutalo on lähes tasamaalla, kaksi muuta sen alapuolella. Mäen juurella on urheilukenttä. Lähes puolet tontista on metsikköä, erityisesti koillisen osan ojitettu notkelma ja sinne viettävä rinne.

peruskartta 1971 © MML; Ajantasa-asemakaava © Lappeenrannan kaupunki

Kaksi vanhinta puukoulua ovat hyvin esillä selvästi koulurakennuksia nuoremman asuinalueen sisäistä liikennettä palvelevan kadun kaupunkikuvassa. Rakennukset eivät liity välittömästi valtakunnallisesti merkittävään Saimaan kanavan Mustolan sulun kulttuurimaisemaan. Sen sijaan koulun saaminen Mustolan kylälle oli paljolti Saimaan kanavan toimihenkilöiden aikaansaannosta. Keulahahmona oli piiripäällikkö, kanavan insinööri Oskar Schultz, joka myös suunnitteli ensimmäisen 1896 valmistuneen koulutalon, tosin kouluhallituksen laatimien mallipiirustusten mukaan. Muut kaksi koulutaloa, vuosilta 1903 ja 1962, edustavat paikallista suunnittelua. Mustolan koulurakennusten kulttuurihistorialliset arvot liittyvät rakennusten arkkitehtuuriin ja säilyneisyyteen, ja näistä syntyyvään historialliseen todistusvoimaan.

5.4 Luukkaa, maatila

Luukkalan yksinäistalokylä on Lappeen vanhoja kyliä. Kylän ainoa tila Luukkaa sijaitsi jo ennen isoajakoa lähellä nykyistä paikkaa, Saimaan eteläisellä rannalla, mäenharjanteen juurella. Talon vierestä kulki vanha yleinen tie Lappeelta Lauritsalan kartanon sivuitse itään. Tilan maille syntyi noin 500 hengen asutusalue 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa seudulle asettuneen teollisuuden myötä. Luukkaanrinteen yläpuolelle rakentui 1930-luvulta lähtien Lauritsalan kauppalan keskus, sittemmin Lappeenrannan kaupunginosaksi liitetty. Näihin päiviin on säilynyt vanhan maantien linjaus ja isostajaosta lähtien nykyisellä paikallaan sijainnut Luukkaan talo ja useimmat talousrakennuksista. Päärakennuksen vanhin osa on mahdollisesti 1830-luvulta eli rakennettu heti isonjaon jälkeen uudelle tontille. Rakennuksen nykyasu on 1920-luvulta. Pihapiiriin kuuluva suuri kivi- ja hirsirakenteinen karjarakennus omaa eteläkarjalaisen patsasnavetan piirteitä. Lisäksi pihapiirissä sijaitsee 1800-luvun aittarakennuksia.

Kartat: Vanha Luukkaan tilan talouskeskus sijaitsi suojaisen lahden rannalla, harjuselänteiden juurella, viljelysten keskellä. Ympäristö on suuresti muuttunut. Kaukaan tehdasalue on laajentunut ja pieni lahti on täytetty. Vehkataipaleelle vievä Hyötiöntie on rakennettu tilakeskuksen länsipuolitse korvaamaan vanha Pappilansalmesta kulkenut tieosuus. Maatalouden harjoittaminen on loppunut ja peltomaisema pienentynyt. / Peruskartta 1951 © MML; Ajantasa-asemakaava © Lappeenrannan kaupunki

Vanha Luukkaan tilan rakennusryhmä vaikuttaa vanhan maantien maisemassa. Pihamiljöön on monipuolisesti 1800-luvun rakennustapaa edustava kokonaisuus. Samoilla kohdilla vuosisatoja sijainnut talo, aivan Lauritsalan keskustan tuntumassa, edustaa Lauritsalan kartanon kanssa alueen vanhinta nykypäiviin säilynyttä asutuserostumaa. Kulttuurihistorialliset arvot liittyvät talon asutushistoriaan sekä pihapiirin rakenteeseen ja rakennuskannan yhtenäisyyteen ja ikään. Luukkaassa on edustettuna välirakennuspiha, jossa mies- ja karjapihan erottaa toisistaan läpikäytävällinen aittarakennus. Lisäksi tilan karjarakennus omaa eteläkarjalaisen patsasnavetan piirteitä.

6 LÄHTEET

Käytetyt lyhenteet:

LKA Lappeenrannan kaupungin arkisto
E-K museo Etelä-Karjalan museo

KANSALLISARKISTO

Koulujen tyyppipiirustukset:
Opetusministeriön kartat ja piirustukset (kokoelma) (1863-1950), piirustukset AI
Rakennushallituksen piirustukset II (kokoelma) nimeke Tyyppipiirustukset.

LAPPEENRANNAN KAUPUNGINARKISTO

Lappee, Muukonnimen koulun rakennus- ja muutospiirustuksia v. 1923, 1924, 1956, 1966 ja 1967.

Lauritsalan kauppalan kunnalliskertomukset.

Lauritsalan Rakennustoimiston arkisto, koulujen piirustukset ja puutarhasuunnitelmat.

Kirjallisuus

Bertus, Paula & Korhonen, Ilkka 1996. Mustolan koulu 1896-1996. Historiaa ja nykypäivää. Lappeenranta.

Bilund, Antti 2014. Lappeenranta, Keskustaajaman osayleiskaava-alueen historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi. Mikroliitti Oy. Tilaaja: Lappeenrannan kaupunki. Painamaton raportti.

Böök, Huttunen & Savolainen [Kallion Savo-seura] 2011. Pekkalan koulu, Ruovesi. Katselmus 19.-23.9.2011. Painamaton raportti.

Etelä-Karjalan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maaseudun maisema-alueiden päivitysinventointi 2013-2014. Loppuraportti 23.10.2014. Sweco Ympäristö Oy. Lappeenranta: Etelä-Karjalan liitto.

Kansakoulujen piirustuksia: valintavihko. Helsinki: Kansakoulujen piirustustoimisto, 1923. (myös .D-sarja 1924. F-sarja 1927, G-sarja 1927)

Korpela, Juhani. Muukonniemen koulun 75-vuotishistoriikki. Julkaistu: (1999) Julkaisussa Opinsauna 1999, s. 16-17.

Kunta kaupungin kupeessa. Lappeen historia 2. vuodet 1865-1966. [Lappeenranta] : Lappeenrannan kaupunki, 2011.

Käy sisään! Stig in! Julkiset sisätilat / Offentliga interiörer. Euroopan rakennusperintöpäivät. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A: 15. [Helsinki:] Suomen Kotiseutuliitto 2007.

Lappeenrannan merkittävät rakennukset, Lappeenrannan kaupunkisuunnittelutoimisto C4/1984.

Lilius, Henrik 1982. Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoria. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 83. Helsinki.

Lindström, Aslak 2001. Tie oppivelvollisuuden säätämiseen. Koko kansan koulu – 80 vuotta oppivelvollisuudesta. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001. Koulu ja menneisyys XXXIX. [Helsinki:] Opetushallitus.

Maalaiskansakoulujen rakennuspiirustuksia: kouluhallituksen julkaisema valintavihko. Helsinki: Valtioneuvosto 1922.

Puntanen, Pia & Talka, Anu 2005. Linnoitus ja kaupunki. Lappeenrannan historia 1812–1917. Lappeenranta: Lappeenrannan kaupunki.

Salervo, Toivo 1921. Kansakoulurakennusten piirustuskilpailu. Arkkitehti 5/1921.

Suomen maatilat, IV osa. 1932.

Sähköiset tietokannat

Etelä-Karjalan inventointitietokanta (KIOSKI). Kohde 19482 Muukonniemen koulu.
<<https://www.kulttuuriymparisto.fi>>

WWW-sivut

Museoviraston RKY-sivusto:
<<http://www.rky.fi>> (25.2.2016)

Museoviraston Muinaisjäännösrekisteri:
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx> (25.2.2016)

Heikki Rantatuvan Historialliset kartat
Kalmbergin kartasto R V : List 7. 1855. <http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/pitaejaenkartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_6868>
(25.2.2016)

Wikipedia: Toivo Salervo -esittely. (23.2.2016)
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Toivo_Salervo>

Varjo, Janne 2011. Koulupiirien valtiollinen regulaatio / deregulaatio koulutuksen ohjausmekanismeina. Julkaisussa Kasvatus & Aika 5 (1) 2011, 79–113.
< http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/varjo_2103111529.pdf> (29.4.2016)

VIITTEET

¹ Lindström 2001, 38.

² Varjo 2011, 88.

³ Lilius 1982, 123

⁴ http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2009/0511/koulun_penkille.html

⁵ Käy sisään! Julkiset sisätilat 2007, 36–38.

⁶ <http://www.nba.fi/puukausi/koulu/tyyppikoulu.htm>

⁷ Böök, Huttunen & Savolainen 2011, 6-7; Lilius 1982, 124; Mallipiirustuksia... 1892, 5–7.

-
- ⁸ Böök, Huttunen & Savolainen 2011, 6-7; Lilius 1982, 124–129.
- ⁹ Maalaiskansakoulujen rakennuspiirustuksia 1922.
- ¹⁰ Kunta kaupungin..., 247–249; Puntanen 2005, 409–410.
- ¹¹ Kansakoulujen Piirustustoimisto Folkskolornas Ritningsbyrå, omistaja rakennusmestari Isak Räsänen, 1923–1937. Teki koulujen piirustuksia mm. kouluhallituksen julkaisemien mallipiirustusten pohjalta.
- ¹² Korpela, Juhani. Muukonniemen koulun 75-vuotishistoriikki.
- ¹³ Muutos näkyy 1966 pohjapiirustuksessa, LKA.
- ¹⁴ LVI-piirustukset 1966–1967, LKA.
- ¹⁵ Riska 1996, 250.
- ¹⁶ Kanavansuun 1920-luvun puukoulusta on säilynyt kaupunginarkistossa myös Palmqvistin laatimat erikoispiirustukset (ikkunat, ovet ym.)
- ¹⁷ Muutospiirustukset 1938, LKA.
- ¹⁸ Lauritsalan kauppalan kunnalliskertomus 1953, 83–84.
- ¹⁹ Kouluhallituksen hyväksymät perusparannuspiirustukset, LKA.
- ²⁰ Riska 1996, 249–250.
- ²¹ Lauritsalan kauppalan kunnalliskertomus 1953, 83–84.
- ²² Lauritsalan kauppalan kunnalliskertomus 1953, 83–84.
- ²³ Vanhan koulun LVI-piirustukset hyväksyttiin kouluhallituksessa toukokuussa 1961. LKA.
- ²⁴ Suomen virallinen tilasto. Alamainen kertomus Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1886–1905. Koulutoimen ylihallituksen antama. Helsinki: Koulutoimen ylihallitus, 1908.
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95714/xkansak_a_1886-1905_1908_dig.pdf?sequence=1>
- ²⁵ Riska 1996, 30, 76–80; Suomen maatilat, osa IV.